

Dylematy współczesnego wychowania i kształcenia

redakcja naukowa
dr Antoni Augustyn, dr Anatol Bodanko, dr Norbert Niestolik

Spis treści

Wstęp	5
CZĘŚĆ PIERWSZA	
WYCHOWANIE, KSZTAŁCENIE, EDUKACJA – DZIECI, MŁODZIEŻY I DOROSŁYCH	
Makary K. Stasiak	
Koncepcja doskonalenia nauczycieli w ramach Europejskich i Krajowych Ram Kwalifikacji (projekt)	7
Leszek Kuras	
Kształcenie nastawione na podmiotowość uczącego się	25
Danuta Dyrek	
Rola nauczyciela w wychowaniu	33
Maria Huchrak	
Wspomaganie dziecka w rozwoju jako zadanie współczesnej edukacji	49
Magdalena Malik	
Nauczyciel–uczeń–rodzic w procesie kształcenia.	
Ich udział w programie edukacyjnym dla szkoły podstawowej i gimnazjum	55
Waldemar Basak	
Alkoholizm jako zagrożenie społeczne na przykładzie środowiska studentów studiów stacjonarnych	61
Jacek Cheda	
Prawne aspekty edukacji ekologicznej dzieci i młodzieży	85
Gerard Kuźnik	
Kształtowanie postaw twórczych wśród dzieci i młodzieży	91
Bartosz Olma	
Opieka pedagogiczno-psychologiczna dla uczniów po nowelizacji	95
Patryk Kujan	
Opieka nad dzieckiem opuszczonym – kierunki przeobrażeń	105
Maciej Górkiewicz, Izabela Chmiel	
Powinności współczesnego kształcenia dzieci i młodzieży w świetle efektów rehabilitacji zdrowotnej rekonwalescentów po przebyciu ciężkiej choroby	113
Andrzej Lis	
Rozwój szkolnictwa na Śląsku Cieszyńskim do przełomu XIX i XX w.	119
CZĘŚĆ DRUGA	
GLOBALNA PRZESTRZEŃ MEDIALNA	
Józef Bednarek	
Cyberprzestrzeń a problemy wychowawcze i kształcenia uczniów	133
Anatol Bodanko	
Analiza pojęcia cyberprzestrzeni	147
Patrycja Miśko	
Wpływ globalnej przestrzeni medialnej na rozwój dzieci i młodzieży	155
Ewelina Strawa	
Metoda projektu jako narzędzie służące kształtowaniu kompetencji komunikacyjnych uczniów	165
Anna Andrzejewska	
Komputer i internet przestrzenią aktywności dzieci i młodzieży	173
Alina M. Basak	
Internet jako medium poznawcze dla młodzieży	181
Krystyna Celarek	
Rola administracji publicznej w procesie edukacji informacyjnej i informatycznej współczesnego społeczeństwa	193
Emilia Augustyn	
Wpływ telewizji na młodzież niepełnoletnią w świetle przeprowadzonych badań empirycznych	201

CZEŚĆ TRZECIA
DYLEMATY WSPÓŁCZESNEJ EDUKACJI

Paweł Czarniecki	
Etyka i normy moralne w zawodzie nauczyciela	211
Marek Wasielewski	
Dylematy kształcenia aktywizującego we współczesnej szkole	221
Agnieszka Jędrzejowska	
Edukacja włączająca szansą dla dzieci z niepełnosprawnością intelektualną – na przykładzie doświadczeń w pracy z dziećmi z zespołem Downa	231
Wiesław Szot	
Pedagogiczny aspekt wychowania resocjalizującego wobec dzieci i młodzieży z zaburzeniami przystosowania społecznego	243
Danuta Ulewicz-Adamczyk	
Kształtowanie postaw altruistycznych wśród młodzieży	259
Magdalena Zaorska	
Od ekologii przez estetykę, przez etykę ku... edukacji w przestrzeni teatru (z historii rosyjskiego i radzieckiego teatru i z doświadczenia szkoły Stanisławskiego)	269
Barbara Grzyb	
Dzieła artystyczne osób niepełnosprawnych – twórczość czy sztuka?	285
Magdalena Zaorska	
Człowiek w szkole teatralnej – dylematy kształcenia (z doświadczenia rosyjskiej myśli teatrologicznej)	289
Maria Kopsztein	
Role Kościoła w wychowaniu moralno-religijnym i społecznym dzieci ubogich (na przykładzie ochronki przy parafii pw. WNMP w Radlinie-Biertułtowach)	303
Norbert Niestolik	
Wycieczka szkolna – aktywny uczeń i nauczyciel	315
Paulina Wierzbą	
To buy or die generation – zjawisko komercjalizacji tożsamości współczesnej młodzieży	331
Bernadetta Olender	
Czynnik składający się na autorytet nauczyciela akademickiego w opinii studentów Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie	339
Daria Gwiżdż	
O potrzebie kształcenia emocjonalnego dziecka (z wykorzystaniem metody bajkoterapii)	347
Aldona Urbanek	
Kształcenie zawodowe w warunkach gospodarki rynkowej w Polsce	353
Danuta Szeligiewicz-Urban	
Relacje wychowawcze nauczyciela z uczniem i rodzicami a współczesny model edukacji osób niepełnosprawnych	359
CZEŚĆ CZWARTA	
ORIENTACJA, PORADNICTWO I DORADZTWO ZAWODOWE W ŻYCIU CZŁOWIEKA JAKO WYMÓG WSPÓŁCZESNEGO CZASU	
Antoni Augustyn	
Zawód jako jedna z kategorii pedagogiki i socjologii pracy	365
Dorota Piechaczek, Marek Wasielewski	
Projekt „Alternatywa dla młodzieży” – przykładem udanej inwestycji edukacyjnej	373
Marcin Jeziorny	
Planowanie kariery zawodowej	385
Jiří Pavlů	
Andragogické zamyšlení nad autoedukací studentů na AHE. Dosažené vzdělání je nezczitelné	393
Agnieszka Gorgól	
Edukacja ustawiczna – dawniej i współcześnie. Istota uczenia się przez całe życie	399
Ryszard Marszowski	
Monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych w regionie jeleniogórsko-legnickim na tle sytuacji w województwie dolnośląskim w latach 2006–2009	407

Wstęp

Dylemat to problem polegający na bardzo trudnym wyborze między tak samo ważnymi racjami. Słownik Kopalińskiego podaje, że jest to kłopotliwa sytuacja wymagająca trudnego wyboru między dwiema przykrymi możliwościami. W szeroko rozumianym procesie wychowania i kształcenia ciągle stajemy przed problemami, w jaki sposób przekazywać normy zachowań, aby względnie dokładnie wyznaczały drogę rozwoju przyszłym pokoleniom. Problemem też są treści procesu kształcenia oraz sposoby przekazywania wiedzy¹.

Rozwój nauk społecznych oraz trwająca od kilkunastu lat transformacja wielu dziedzin życia społecznego w Polsce stawia przed nami nowe problemy. Szybko dostosowujemy się do nowoczesnych struktur stylu życia i tworzenia nowego systemu wartości. Współczesna szkoła, realizując podstawowe zadania kształcenia, traci przypisywane jej niegdyś dość rozległe funkcje wychowawcze, stając się coraz to bardziej miejscem zjawisk złożonych społecznie.

Trwa dyskusja o przyszłości polskiej edukacji, o reformie oświaty, czy też o jakości pracy nauczyciela, na każdym szczeblu procesu edukacyjnego. Wielu autorów w swoich publikacjach opisuje problemy edukacji wobec różnych zagrożeń i wyzwań współczesnej cywilizacji.

W szkołach ponadgimnazjalnych funkcjonują coraz bardziej widoczne podziały „świata ucznia” i „świata nauczyciela”, które tworzą się już w gimnazjach, a nawet często schodzą do poziomu szkół podstawowych. Niestety, te dwa światy coraz bardziej oddalają się od siebie. W gronach nauczycielskich coraz mniej dyskutuje się, tak jak dawniej, o pasji i powołaniu do nauczania. Niejednokrotnie, prowadzący zajęcia na wyższych uczelniach zapominają, że są też nauczycielami, a dobry nauczyciel powinien być dobrym aktorem znającym odgrywaną przez siebie rolę. Tak jak utalentowany aktor, porywając swoją grą, uwzniośla widza, tak też zasadniczą rolą nauczyciela jest kształtowanie i rozwijanie swoich uczniów.

Na świecie panuje przekonanie, że najważniejszym czynnikiem rozwoju jest wiedza. Stąd dominujące przekonanie, że cywilizacja określana jako społeczeństwo oparte na wiedzy ma zasadnicze znaczenie w procesie rozwoju człowieka. Dlatego też edukacja winna być dostosowywana do dynamicznie zmieniającego się rynku pracy. Ustawiczne doskonalenie wszystkich

---

¹ W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych*, Warszawa 1983 s. 106, *dilemma* – grec. alternatywa.

uczestników procesu kształcenia oraz zmiennych wyznaczających efekty aktywności jest jednym z wymogów współczesnych czasów.

Kluczowym problemem współczesnej edukacji są wartości, które wyznaczają system norm naszych poczynań. System wartości jest źródłem inspiracji i dyrektyw, które zmuszają do dokonywania wyborów i podejmowania decyzji. Dlatego należy podejmować takie działania, aby wartości mogły być rozpoznawalne i akceptowane. Wartości i sprawy z nimi związane stały się obecnie przedmiotem zainteresowań nauk humanistycznych, jak i wielu innych dziedzin nauki. Ponieważ zajmują one w życiu młodych ludzi naczelną rolę, decydują o ich sensie i jakości życia, relacjach interpersonalnych, stosunku do samych siebie, do rówieśników, starszych i całego świata. Nowoczesna pedagogika powinna współtworzyć wartości wyrażone w wiedzy i odpowiedzialności w stosunku do człowieka, wskazując na sens i możliwości wyborów życiowych.

Mamy nadzieję, że prezentowane teksty wywołają dyskusję, która przyczyni się do służebności pedagogiki rozumianej w kategorii ogólnej nauki o wychowaniu i edukacji.

Część pierwsza, „Wychowanie, kształcenie, edukacja – dzieci, młodzieży i dorosłych”, stanowi liczną grupę tematyczną. Do głównych zagadnień zaliczyć należy kwestie dotyczące problematyki nauczyciela w procesie wychowania, wspomaganie rozwoju dziecka, podstawowych elementów procesu kształcenia, problemów związanych z alkoholem oraz europejskimi i krajowymi ramami kwalifikacji. Dostosowanie programów nauczania do przepisów znowelizowanej ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym jest wynikiem m.in. zmian w edukacji, nauce jak i na rynku pracy.

Część druga, „Globalna przestrzeń medialna”, rozpoczyna się prezentacją istoty problemów wychowania i kształcenia w nowym pojęciu cyberprzestrzeni, analizy tego pojęcia oraz przestrzeni medialnej. Ponadto prezentowane są: metody projektów, dylematy rodziny w obliczu nowych technologii, nowa przestrzeń aktywności i problemy tzw. medium poznawczego. Kończy tę część praca o charakterze empirycznym *Wpływ telewizji na młodzież gimnazjalną*.

Kolejna część, „Dylematy współczesnej edukacji”, zawiera największą liczbę tekstów. Autorzy podnoszą między innymi problemy: etyki i norm moralnych w zawodzie nauczyciela, aktywizacji we współczesnej szkole, szans edukacyjnych dzieci z niepełnosprawnością intelektualną, wychowania resocjalizacyjnego, kształtowania postaw altruistycznych oraz ciekawe treści oparte na teatrologii rosyjskiej Konstantina Stanisławskiego i problemy twórczości artystycznej osób niepełnosprawnych.

Ostatnia z części, zatytułowana „Orientacja, poradnictwo i doradztwo zawodowe w życiu człowieka jako wymóg współczesnego czasu”, zawiera teksty teoretyczne, jak i opracowania zrealizowane na podstawie przeprowadzonych badań empirycznych. Prezentację tej problematyki rozpoczyna referat dotyczący zawodu jako kategorii pedagogiki i socjologii pracy. Monitoring zawodów, to kolejna publikacja oparta na badaniach terenowych. W części tej przedstawiono także problemy edukacji ustawicznej oraz wyniki badań czeskich studentów studiujących w Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi na Wydziale Zamiejscowym w Wodzisławiu Śląskim. Zaprezentowano również lokalny projekt kierowany do młodzieży.

Treści w prezentowanych pracach nie wyczerpują wszystkich dylematów procesów wychowania i kształcenia, a ich ocena należy do czytelników. Można jednak mieć nadzieję, iż niniejsza publikacja będzie stanowić nie tylko kolejną pozycję pedagogiczną, dzięki której można zgłębiać podejmowaną problematykę. Będzie również inspiracją do podejmowania dalszych rozważań teoretycznych, jak i badań naukowych nad problematyką współczesnego wychowania i kształcenia.

Redaktorzy

Antoni Augustyn, Anatol Bodanko, Norbert Niestolik

Makary K. Stasiak

Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna, Centrum Kreatywności i Przedsiębiorczości w Łodzi

Koncepcja doskonalenia nauczycieli w ramach Europejskich i Krajowych Ram Kwalifikacji (projekt)

Wstęp

Przyszłość kraju zależy od modelu kształcenia

Obecnie w polskim systemie edukacji dominuje apodyktyczny model wychowania. Osoba wykształcona w tym modelu jest dobrze przygotowywana do wykonywania poleceń osoby podmiotowej wychowanej do twórczości. W modelu apodyktycznym zakłada się, że istnieje jeden prawidłowy obraz świata i jeden sposób reagowania na niego. Stąd absolwent tego modelu jest ukształtowany jako osoba bierna i zdolna do wykonywania z zewnątrz zaproponowanych jej czynności.

Drugi model to model podmiotowy. Absolwent potrafi być twórczy oraz samodzielnie formułować i praktycznie realizować nowe projekty. Ten model jest aktualnie zalecanym i praktykowanym systemem kształcenia w Unii Europejskiej. W krajach Europy Zachodniej już dawno dostrzeżono, iż tam, gdzie efektywnie wprowadza się do praktyki podmiotowy model edukacji, można uzyskać przyspieszony rozwój i łatwo wygrać konkurencję z krajami, gdzie dominuje edukacja w modelu tradycyjnym – apodyktycznym.

Przekształcenie modelu edukacji z apodyktycznego na podmiotowy w świetle tych doświadczeń staje się szczególnie cennym zadaniem narodowym. W wyniku przygotowania nauczycieli i szkół do kształcenia w modelu podmiotowym można uzyskać przyspieszony rozwój i osiągnąć wzmocnienie suwerenności kraju. Brak reformy systemu edukacji spowoduje dla narodu skutki idące w przeciwnym kierunku. Edukacja w modelu apodyktycznym jest źródłem ludzi o postawach konserwatywnych i w dłuższym okresie przegrywających konkurencję międzynarodową. Z punktu widzenia formułowania polityki wewnętrznej, w świetle powyższych rozważań, dbałość o system edukacji jest dla kraju zadaniem ważniejszym niż rozwijanie sił zbrojnych. Edukacja podmiotowa w większym stopniu służy ochronie suwerenności niż finansowanie armii.

Polska szkoła a Europejskie i Krajowe Ramy Kwalifikacji

Polski system edukacji stoi przed zadaniem skutecznego wprowadzenia Europejskich i Krajowych Ram Kwalifikacji. Efektywne wprowadzenie ERK i KRK oznacza zmianę koncepcji nauczania i zmianę stosowanych metod pedagogicznych. Tymczasem, jak wynika z najnowszego raportu

Ministerstwa Edukacji Narodowej – w większości polskich szkół nauczyciele wciąż przekazują wiedzę encyklopedyczną. Doświadczenia i zajęcia, które zmuszają uczniów do aktywności, są rzadkością. Jak podaje dziennik „Rzeczpospolita” w artykule z 26 listopada 2010 r., MEN zbadał 10% przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów. Okazało się, że zwłaszcza w gimnazjach nauczyciele niechętnie odchodzą od starych nawyków. Wiceminister MEN Katarzyna Szumilas przyznaje w artykule, iż „należało w podstawie programowej wpisać nie tylko treści, jakie powinien opanować uczeń, ale również wskazać, jakimi metodami pracować, by uzyskać jak najlepsze rezultaty”.

W ramach dotychczasowego modelu edukacji nauczyciel kształci w sposób apodyktyczny i podawczy. Natomiast w modelu KRK ma on pełnić rolę facylitatora rozwoju ucznia i procesu jego samodzielnego uczenia się. Z osoby przekazującej wiedzę staje się doradcą, coachem, który potrafi wspierać ucznia w zakresie: samodzielnego zdobywania wiedzy, rozwiązywania problemów, współpracy w grupie, kształtowania własnej kariery, rozwijania postawy otwartości i odpowiedzialności. Nowe umiejętności nazywane są kompetencjami podmiotowymi, a ich uczenie kształceniem kompetencyjnym.

W związku z powyższym zachodzi potrzeba szeroko zakrojonego doksztalcenia nauczycieli w odniesieniu do nowych dyrektyw. Doksztalcenie dotyczy kompetencji podmiotowych, których nauczyciele nie uczyli się w swoim procesie edukacyjnym i – co potwierdza raport MEN – które rzadko stosują w swojej praktyce nauczycielskiej.

W wielu przypadkach nowe kwalifikacje odczytywane są jako zmiana administracyjna polegająca na dostosowaniu polskiego systemu edukacji do systemów obowiązujących w krajach UE. Tymczasem obok zmian administracyjnych proponowane są głębokie zmiany treści i form nauczania. Wyniki raportu pokazują, iż bez wsparcia polskiej szkoły w postaci doksztalcenia nauczycieli wprowadzenie Krajowych Ram Kwalifikacyjnych zostanie dokonane jedynie na poziomie administracyjnym, a tym samym cel programu – zmiana treści i form nauki – zostanie zaprzepaszczoney.

Koncepcja doskonalenia nauczycieli (coach'ów)

Cele i założenia

Nowe oczekiwania wobec człowieka

Na całym świecie i w naszym kraju dokonały się głębokie przeobrażenia w zakresie funkcjonowania gospodarki i państwa. W światowej gospodarce jesteśmy świadkami głębokiego procesu globalizacji i funkcjonowania w warunkach wielokulturowych. Szybko pogłębianą jest współpraca międzynarodowa, a ponadto mają miejsce liczne migracje ludności z krajów o niskim rozwoju gospodarczym do krajów, gdzie brakuje rąk do pracy. Proces globalizacji i dalszego narastania zjawiska tworzenia się społeczeństw wielokulturowych stawia przed pojedynczym człowiekiem nowe oczekiwania i nowe wyzwania. W społeczeństwach zachodnich proces ten ma swoją dynamikę i rozciąga się w czasie. Na społeczeństwo polskie silnie oddziałują światowe tendencje.

W Polsce miał miejsce dodatkowy proces, który pogłębił i zdynamizował tendencje światowe. Począwszy od roku 1989, przeszliśmy od państwa sterowanego odgórnie i gospodarki planowej do państwa o samorządności lokalnej i gospodarki wolnorynkowej. Zmiany polityczne i gospodarcze w Polsce spowodowały, że obywatele mają możliwość samodzielnego podejmowania decyzji w zakresie funkcjonowania kraju i regionów oraz w prywatnych podmiotach gospodarczych. Żyliśmy w państwie totalitarnym, a teraz dysponujemy znaczącym zakresem wolności obywatelskich.

Skutki światowej globalizacji i przemian politycznych w naszym kraju nałożyły się na oczekiwania, jakie stawiane są człowiekowi. Wcześniej od człowieka oczekiwano wykonywania

z góry znanych obowiązków i bezdyskusyjnego stosowania się do poleceń. Dzisiaj oczekuje się umiejętności funkcjonowania w sytuacjach o poszerzonym zakresie wolności i dużej niepewności. We współczesnym świecie człowiek radzi sobie wówczas, gdy potrafi samodzielnie stawiać sobie cele, formułować sposoby ich realizacji i osiągać w praktyce to, co wcześniej zamierzał teoretycznie. Współczesny świat na tyle się zmienił, że człowiek posłuszny i bierny, czyli wcześniej dobrze przygotowany do życia, dzisiaj zasila szeregi osób wykluczonych i często pozostaje na utrzymaniu państwa.

Wymagania wobec współczesnej edukacji

W efekcie narastania procesu globalizacji i wielokulturowości oraz przemian politycznych w naszej części świata powinny nastąpić również głębokie zmiany w sposobie kształcenia i przygotowania młodego człowieka do życia. Chodzi o to, aby współczesny absolwent potrafił to, czego oczekuje od niego współczesny rynek pracy, a nie rynek sprzed 20 lat.

Funkcjonujący system edukacji nadal przygotowuje człowieka do biernego i bezdyskusyjnego wykonywania z góry zadanych obowiązków i poleceń. Natomiast ważnym elementem współczesnego działania jest umiejętność samodzielnego funkcjonowania w sytuacjach o poszerzonej wolności, czyli stawianie sobie celów, podejmowanie decyzji, praca w zespole i nie tyle kompetencje badawcze, co umiejętność wykorzystania dostępnej nam wiedzy do twórczego rozwiązywania problemów. Dzisiaj ważne są: wykazywanie postawy otwartości i odpowiedzialności za wykonywane zadanie, zdolność do kierowania osobami samodzielnie podejmującymi decyzje, zarządzanie konfliktem oraz twórcze rozwiązywanie problemów.

Z badań prof. Astryd Męczkowskiej wynika, że nadal obowiązują koncepcje pedagogiczne, przy pomocy których uczeń przygotowujący jest do życia w państwie totalitarnym. Tymczasem w wyniku edukacji powinien on umieć samodzielnie stawiać sobie cele i grupowo je osiągać.

Na szczęście w systemie edukacji dokonywane są głębokie przemiany odpowiadające duchowi czasu. W oświacie 20 czerwca 2009 r. zostało wprowadzone nowe rozporządzenie, w którym wymaga się od nauczyciela samodzielnego kształtowania programu i kształtowania samodzielności i odpowiedzialności u uczniów. Ten pozytywny proces legislacyjny kontynuowany jest w postaci projektu rozporządzenia z 26 maja 2010 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego nauczyciela do wykonywania zawodu. Również w szkolnictwie wyższym przeprowadzana jest głęboka reforma kształcenia pod hasłem kształcenia skierowanego na efekty. Efektem kształcenia ma być nie tylko wiedza, ale także umiejętności interpersonalne i społeczne oraz odpowiednie postawy. Jest to prawidłowa odpowiedź na aktualne wyzwania edukacyjne.

Przemiany legislacyjne w Polsce przebiegają zgodnie z wytycznymi Unii Europejskiej. Wytyczne te są ujęte w dyrektywie dotyczącej kształcenia kompetencji kluczowych i Europejskich Ram Kwalifikacji. Dostosowanie prawa edukacyjnego w Polsce do wytycznych UE przebiega szybko i sprawnie. Niemniej jednak można się spodziewać, że problemy wystąpią w okresie wdrażania przemian strukturalnych w edukacji. Należy zauważyć, że pracownicy całego systemu oświaty zostali przygotowani w duchu funkcjonowania w państwie totalitarnym. Jest dla nich trudne czy wręcz niemożliwe wykonanie zadań przewidzianych przez ustawodawcę. Mają oni nawyk bezdyskusyjnego wykonywania poleceń, będzie więc im trudno znaleźć się w sytuacji poszerzonej wolności i uczyć innych korzystania z tej wolności.

Praktyczną realizację zamysłów ustawodawcy można więc uzyskać jedynie przez wprowadzenie szerokiego programu edukacyjnego, w którym zarówno osoby pracujące w zarządzaniu oświatą, jak i nauczyciele będą mieli okazję doświadczyć sposobów realizacji nowych celów edukacyjnych, a następnie praktycznie je przećwiczyć. Wydaje się, że istnieje konieczność doskonalenia osób, którym powierzono wykonanie nowych zadań. Potrzeba ta jest tym większa, że nowe zadania, czyli nowe treści i formy edukacji głęboko różnią się od zadań dotychczas im powierzanych.

Oczekiwania wobec nauczycieli w zreformowanej szkole

Tradycyjny nauczyciel w sposób apodyktyczny przekazuje uczniom swoją wiedzę i sprawdza poziom jej przyswojenia. W nowej szkole zmienia się rola nauczyciela. Ma on pozostawić uczniowi daleko idącą swobodę w samodzielnym zdobywaniu wiedzy. Nauczyciel staje się doradcą, coachem, który pomaga uczniowi w jego samodzielnym rozwoju.

Proces kształcenia przestaje być celem samym w sobie. Umiejętne formowanie procesu uczenia się jest zarazem okazją do praktycznego zastosowania, czyli przećwiczenia przez ucznia już posiadanych umiejętności interpersonalnych i społecznych oraz ostatecznego ukształtowania postawy otwartości i odpowiedzialności. Uczeń uzyskuje umiejętności interpersonalne i społeczne oraz kształtuje swoją nową postawę na przedmiotach dedykowanych temu celowi. Niezbędne jest prowadzenie przedmiotów dedykowanych ćwiczeniu umiejętności interpersonalnych i społecznych oraz kształtujących postawy, gdyż ich treść i forma daleko odbiega od zajęć poświęconych zdobywaniu wiedzy.

Nauczyciel z osoby przekazującej wiedzę staje się doradcą w samodzielnym rozwoju ucznia. Następuje zmiana rozumienia zawodu nauczyciela – z apodyktycznego nauczyciela na coacha. Coach to nauczyciel, który potrafi wspierać ucznia w takich procesach, jak samodzielne zdobywanie wiedzy, samodzielne oraz grupowe rozwiązywanie problemów, samodzielne kształtowanie osobistego i grupowego rozwoju, kształtowanie własnej kariery, kształtowanie postawy otwartości i odpowiedzialności.

Dobrze, jeśli te nowe umiejętności wiązałyby się ze zwiększonymi szansami awansu zawodowego nauczyciela i osób zarządzających oświatą.

Porównanie modeli kształcenia

Uczeń w szkole apodyktycznej:

- zdobywa teoretyczną wiedzę o otaczającym go świecie i odpowiednio do rodzaju wiedzy uczy się postępowania o charakterze algorytmicznym;
- zdobyta wiedza i odbyte ćwiczenia dają mu umiejętność rozwiązywania typowych zadań w dość precyzyjnie zdefiniowanych i typowych sytuacjach;
- ćwiczy rozwiązywanie zadań, szczególnie na matematyce i naukach przyrodniczych, np. fizyce, chemii;
- w humanistyce rozwiązuje takie zadania w mniejszym stopniu bądź wcale ich nie rozwiązuje;
- nie uczy się rozwiązywania problemów, ale gotowych rozwiązań;
- nauka polega na treningu zapamiętywania z góry podanej wiedzy;
- zdarza się, że jest karany za odstępstwo od narzuconego mu wyobrażenia świata;
- jego zadaniem jest znajomość podanej mu i gotowej interpretacji.

Uczeń w szkole podmiotowej:

- uczy się wiedzy teoretycznej;
- ćwiczy umiejętności interpersonalne, czyli świadome operowanie myśleniem, emocjami i wolą;
- kształtuje postawę otwartości na pozyskiwanie nowej wiedzy, przyjmowanie nowych użytecznych rozwiązań;
- ćwiczy twórcze rozwiązywanie problemów – samodzielnie bądź w grupie;
- ćwiczy samodzielne myślenie i zdolność do podejmowania decyzji;
- nabywa umiejętności społeczne, czyli zdolność do aktywnego współdziałania z innymi i do twórczego rozwoju w grupie i grupy jako całości;
- pracuje poprzez działania na projektach, metodą warsztatową, np. proponuje własne interpretacje utworów literackich, poetyckich czy wydarzeń historycznych.